

Ortodox religion 24.3.2020

Provet hölls undantagsvis den 17 mars 2020

Slutgiltiga beskrivningar av goda svar 12.5.2020

Tabellen i denna fil (på sidan 5) är inte nödvändigtvis fullkomligt tillgänglig för till exempel användare av skärmläsningssystem.

Grunderna enligt vilka bedömningen gjorts framkommer i de slutgiltiga beskrivningarna av goda svar. Uppgiften om hur bedömningsgrunderna tillämpats på examinandens provprestation utgörs av de poäng som examinandens fått för sin provprestation, de slutgiltiga beskrivningarna av goda svar och de föreskrifter gällande bedömningen som nämnden gett i sina föreskrifter och anvisningar. De slutgiltiga beskrivningarna av goda svar innehåller och beskriver inte nödvändigtvis alla godkända svarsalternativ eller alla godkända detaljer i ett godkänt svar. Eventuella bedömningsmarkeringar i provprestationerna anses vara jämförbara med anteckningar och sålunda ger de, eller avsaknaden av markeringar, inte direkta uppgifter om hur bedömningsgrunderna tillämpats på provprestationen.

Religionsundervisningens centrala uppgift är att stödja den studerandes allmänbildning i fråga om religioner och livsåskådningar. I religionsundervisningen sätter sig den studerande in i olika religioner och religiositet som fenomen samt religionslöshet. I den ortodoxa religionsundervisningen fördjupar sig den studerande i den ortodoxa kyrkans och kristendomens olika utvecklingskedor. Undervisningen omfattar också den ortodoxa kyrkans viktigaste principer när det gäller lära och etik. Dessutom går den studerande igenom andra betydelsefulla kyrkor och religioner. Religionerna granskas som en del av kulturen, kulturtraditionen och samhället samt individens och samfundets liv.

Provet i religion innefattar nio uppgifter, av vilka examinandens ska besvara fem. Provet omfattar två delar. Del I består av sex uppgifter. Varje uppgift ger 0–20 poäng. Del II består av tre uppgifter, som ger 0–30 poäng per uppgift. Av uppgifterna i del I kan man besvara tre, fyra eller fem, av uppgifterna i del II högst två. Det maximala antalet poäng i provet är 120. För att nå detta poängantal måste examinandens besvara tre uppgifter i del I och två i del II.

Provet innehåller uppgifter av olika karaktär och svårighetsgrad. En del av uppgifterna förutsätter ett koncentrerat och kort svar, en del att man behärskar stora ämnesområden och svarar i essäform. Uppgifterna kan innehålla material som texter, bilder, videor, kartor, diagram, figurer och statistik. Innehållet i materialet ska utnyttjas, tillämpas och bedömas på ett sakligt sätt. Om en uppgift har material ska man i regel hänvisa till det i svaret. Uppgifterna kan innehålla begränsningar i fråga om teckenmängd. I detta fall är det fråga om den rekommenderade maximilängden för svaret. Då sänks inte vitsordet för svaret om

teckenmängden underskrids, ifall sakinnehållet är tillräckligt och framställningen tydlig. En stor överskridning av teckenmängden sänker vitsordet på det sätt som för varje uppgift anges i beskrivningarna av goda svar.

I provet i religion bedöms examinandens faktakunskaper, hantering av informationen och framställningsätt. I fråga om faktakunskaper bedöms examinandens kännedom om sakinnehållet i lärokursen i religion samt hur sakligt och precist centrala begrepp som berör religioner och livsåskådningar används. I svaren bedöms också hur innehållet i svaret motsvarar uppgiften och hur väl avgränsat svaret är. I alla uppgifter är det viktigt att svaret motsvarar uppgiften. Om uppgiften förutsätter till exempel jämförelse, fästs också vikt vid det i bedömningen. En stor faktamängd är inte till fördel om fakta är oväsentliga för uppgiften. Sakfel och en felaktig användning av begrepp sänker vitsordet.

I fråga om hanteringen av informationen bedöms examinandens förmåga att presentera, analysera, bedöma och tillämpa kunskap om religioner och livsåskådningar. Uppmärksamhet fästs särskilt vid hur övertygande de framförda synpunkterna är, hur de motiveras och hur ämnet problematiseras. Ett lyckat svar visar att examinanden självständigt behärskar sin kunskap om religioner och livsåskådningar och kan hantera den utifrån tidigare erhållna fakta och behandla religionsfrågor på ett analytiskt sätt ur olika synvinklar. Dessutom är fakta, motiverade ställningstaganden och åsikter klart åtskilda från varandra.

I fråga om framställningsättet bedöms svarets konsekvens, helhet och stilistiska smidighet. Flytande och vårdad svensk sakprosa värderas i svaret. Uppreppningar och ett otydligt eller oredigt framställningsätt sänker vitsordet.

I fråga om faktakunskaper presenteras de mer detaljerade kriterierna separat för de olika uppgifterna. Beskrivningen av svarens kvalitet är inriktad på två nivåer: ett gott svar, som motsvarar cirka 50 procent av hela poängtalet, och ett berömligt svar, som avser cirka 80 procent av poängtalet. I uppgifter med många delar fastställs poängen separat för de olika delarna, ifall inte annat sägs i uppgiften. Ifall uppgiften består av ovanligt många delar ges särskilda direktiv för poängsättningen. I fråga om omfattande essäuppgifter är beskrivningarna av ett gott svar alltid endast riktgivande. De innehåller i första hand element som är centrala i gymnasiekurserna, men utöver dem kan examinandens svar innehålla andra väsentliga aspekter.

Allmänt taget är ytterligheterna i fråga om faktakunskaper svar som över huvud taget inte innehåller fakta och begrepp som är väsentliga för ämnesområdet, och svar som visar en utmärkt behärskning av ämnesområdet. Utmärkande för det sistnämnda är till exempel att de begrepp som är väsentliga för ämnesområdet har använts på ett sakkunnigt och naturligt sätt och att de fakta som presenteras i svaret är mångsidiga och precisa. Mellan dessa ytterligheter ligger ett så kallat gott svar, som innehåller en del

väsentliga aspekter på ämnesområdet och där användningen och definitionen av begreppen i huvudsak är sakliga. Ett sådant svar kan också innehålla enstaka sakfel.

I allmänhet följer faktakunskaperna, hanteringen av informationen och framställningssättet varandra åt, eftersom gestaltning av fakta som är väsentliga för helheten, användning av sakenliga begrepp, konsekvens i argumentationen och stilistisk smidighet hör ihop. Nedan ges allmänna riktlinjer som åskådliggör olika faktorer som bör beaktas vid bedömningen av i första hand hanteringen av informationen och framställningssättet.

De svaga svaren är stilistiskt oklara, ostrukturerade och besvarar uppgiften endast delvis eller inte alls. I sådana svar utnyttjar man inte materialet och framförda synpunkter motiveras inte vederhäftigt. Sådana svar ger i regel under en fjärdedel av hela poängtalet.

Under hälften av hela poängtalet ger också sådana svar som presenterar ett eller flera fakta och begrepp som är väsentliga för ämnet men som är ostrukturerade och stilistiskt oklara. Sådana svar kan också innehålla upprepningar, överdrifter, ohållbara motiveringar och uppräknings.

Ett gott svar motsvarar i bedömningen cirka hälften av hela poängtalet. Ett sådant svar besvarar i huvudsak uppgiften och innehåller flera väsentliga fakta och synpunkter på ämnet. Examinanden har åtminstone till vissa delar utnyttjat det material som hör till uppgiften, och svaret innehåller tillämpning och utveckling av fakta. Svaret visar en strävan att strukturera och motivera. Svaret kan ändå delvis vara ostrukturerat och uppräknande och motiveringarna kan vara ytliga.

Ett berömligt svar motsvarar cirka 80 procent av hela poängtalet. I ett sådant svar har examinanden lyckats skapa en konsekvent helhet av flera fakta och synpunkter som är väsentliga för ämnet. Svaret motsvarar uppgiften och språket är vårdat. De motiveringar som framförs är tydliga och mångsidiga, och fakta tillämpas och analyseras trovärdigt.

Svar som når de allra högsta poängen utmärks utöver de nämnda aspekterna av en djup förståelse av ämnesområdet och en förmåga att sätta in fakta i större sammanhang. Examinanden har utnyttjat material som hör till uppgiften på ett insiktsfullt sätt och relaterat dem till varandra. Svaren utgör välunderbyggda helheter stödda av argumentation. De kan också innehålla fyndiga och överraskande synpunkter och öppningar mot alternativa sätt att närma sig problemet.

Bedömning av studentexamensprovet i religion

Poängtal	under 25 %	25–50 %	50 %, gott svar	80 %, berömligt svar	över 80 %
Faktakunskaper: Det som bedöms är kunskap om faktainnehållet enligt läroplanen, korrekt och precis användning av begrepp, överensstämmelse mellan innehåll och uppgift samt avgränsning av svaret.	Svaret innehåller väldigt lite eller ingen för ämnesområdet relevant kunskap och väldigt få eller inga för ämnesområdet relevanta begrepp.	Ett eller flera för ämnesområdet relevanta fakta och begrepp presenteras i svaret.	Svaret innehåller flera för ämnesområdet relevanta fakta, användningen och definitionerna av begrepp är huvudsakligen korrekta. Svaret kan innehålla enstaka faktafel (noggrannare kriterier för enskilda uppgifter ges i beskrivningen av goda svar).	Svaret visar berömliga insikter i ämnesområdet; begrepp används sakkunnigt och naturligt, och de kunskaper som presenteras i svaret är mångsidiga och exakta (noggrannare kriterier för enskilda uppgifter ges i beskrivningen av goda svar).	Svaret visar en djuplodande förståelse av ämnesområdet och en förmåga att koppla kunskapen till vidare sammanhang.
Hantering och presentation av kunskap: Examinandens förmåga att presentera, analysera, utvärdera och tillämpa kunskap bedöms; presentationen bedöms med tanke på svarets följdriktighet, enhetlighet och stilistiska smidighet.	Svaret är stilistiskt osammanhängande och ostrukturerat. Det motsvarar endast delvis eller inte alls uppgiften. Uppgiftens material har inte utnyttjats och de framlagda ståndpunkterna har inte motiverats adekvat.	Svaret är ostrukturerat och stilistiskt osammanhängande. Det kan innehålla upprepningar, överdrifter, icke-trovärdiga motiveringar och vara katalogartat.	Svaret motsvarar huvudsakligen uppgiften. I svaret presenteras flera för ämnesområdet relevanta fakta och synpunkter. Uppgiftens material har utnyttjats till vissa delar och svaret visar tecken på tillämpning och utveckling av kunskap. Det finns en strävan efter en följdriktig struktur och motiveringar, men svaret kan ställvis vara ostrukturerat och katalogartat. Motiveringarna kan vara rätt ytliga.	Flera för uppgiften relevanta fakta och synpunkter har kopplats ihop till en följdriktig helhet. Svaret motsvarar uppgiften och är vårdat till sitt språk. De framlagda motiveringarna är tydliga och mångsidiga. Kunskapen tillämpas och utvecklas på ett trovärdigt sätt.	De olika materialen för uppgiften har utnyttjats på ett insiktsfullt sätt och har ställts i relation till varandra. Motiveringarna är övertygande och väl argumenterade. Svaret kan innehålla sinnrika synpunkter och öppningar till alternativa angreppsvinklar.

Del I: 20-poängsuppgifter

1. Påståenden om religioner (20 p.)

Religionernas utbredning

1.1. Islam är till anhängarantalet världens näst största religion. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (1 p.)
- Fel (-1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

1.2. Sikhismen är till anhängarantalet en större religion än judendomen. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (1 p.)
- Fel (-1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

1.3. Största delen av buddhisterna bor på Indiska halvön. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (-1 p.)
- Fel (1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

1.4. Hinduismen är till anhängarantalet världens snabbast växande religion. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (-1 p.)
- Fel (1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

1.5. Största delen av världens kristna bor i Europa. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (-1 p.)
- Fel (1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

Den ortodoxa och den kristna kyrkan

1.6. Den ortodoxa kyrkans medlemmar i norra Grekland och på Kreta tillhör samma kyrkliga administration som de ortodoxa i Finland. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (1 p.)
- Fel (-1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

1.7. I Vitryssland, Serbien och Moldavien är majoriteten av befolkningen medlemmar i den ortodoxa kyrkan. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (1 p.)
- Fel (-1 p.)

- Jag svarar inte (0 p.)

1.8. Den armeniska och den georgiska ortodoxa kyrkan är orientaliska kyrkor. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (-1 p.)
- Fel (1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

1.9. Den ortodoxa kyrkan i Montenegro är en autonom kyrka. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (-1 p.)
- Fel (1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

1.10. Den polska ortodoxa kyrkan har fått autokefali från Moskva-patriarkatet. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (1 p.)
- Fel (1 p.)
- Jag svarar inte (1 p.)

Religionerna och deras heliga böcker

1.11. Den hebreiska Bibeln kallas Tanach. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (1 p.)
- Fel (-1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

1.12. Den finska Bibeln är en översättning av den hebreiska Bibeln. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (-1 p.)
- Fel (1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

1.13. Talmud är en textsamling som innehåller förklaringar. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (1 p.)
- Fel (-1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

1.14. Jesu moder nämns i Koranen. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (1 p.)
- Fel (-1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

1.15. Man känner till alla Nya testamentets författare. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (-1 p.)
- Fel (1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

Den ortodoxa kyrkan och de övriga religionerna i Finland

1.16. Centraladministrationen för Finlands ortodoxa kyrka finns i Kuopio. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (1 p.)
- Fel (1 p.)
- Jag svarar inte (1 p.)

1.17. Med ekumeni avser man samarbetssträvanden mellan de abrahamitiska religionerna. (1 p.)
(flervalssvar)

- Rätt (-1 p.)
- Fel (1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

1.18. Johannes av Valamo och Johannes av Sonkajanranta är enligt den ortodoxa kyrkan heliga människor.
(1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (1 p.)
- Fel (-1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

1.19. Det skoltsamiska språket används inte som ett liturgiskt språk. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (-1 p.)
- Fel (1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

1.20. Största delen av de ortodoxa i Finland bor i östra Finland. (1 p.) (flervalssvar)

- Rätt (-1 p.)
- Fel (1 p.)
- Jag svarar inte (0 p.)

2. Den kyrkliga tideräkningen (20 p.)

I svaret bedöms hur strukturerat och mångsidigt examinandens redogör för den kyrkliga tideräkningen och hur den används i den ortodoxa kyrkan.

I ett gott svar (10 p.) förklarar examinandens varifrån kalendrarnas namn kommer och redogör för den väsentliga skillnaden mellan dem. Examinanden nämner länder och ortodoxa kyrkor eller andra kyrkor där dessa kalendrar är i bruk, redogör för vilken betydelse de har för kyrkliga högtider och nämner åtminstone en högtid.

I ett berömligt svar (16 p.) berättar examinandens i tillägg till det ovannämnda mer detaljerat om hur kalendrarna har kommit till och hur de har tagits i bruk, i synnerhet och med hjälp av några exempel om hur

den julianska kalendern används i den ortodoxa kyrkan. Examinanden tar också upp den så kallade korrigerade julianska kalendern och nämner länder eller ortodoxa kyrkor där den är i bruk. Examinanden ger exempel på tidpunkterna för olika högtider. Examinanden tar upp hur man har kommit fram till den nuvarande praktiken i Finlands ortodoxa kyrka.

I den kyrkliga tideräkningen används två kalendrar. Dessa är den julianska (den gamla tideräkningen) och den gregorianska (den nya tideräkningen). Den julianska kalendern har fått sitt namn efter den romerska kejsaren Julius Caesar som tog den i bruk år 46 f.Kr. Kalendern var i bruk under kristendomens uppkomst, och i och med kristendomens spridning togs den i bruk i hela Europa. I den julianska kalendern är årets längd 365 dagar. Vart fjärde år är ett skottår. Enligt den ortodoxa traditionen betraktas kalendern som den enda rätta grunden för tideräkningen eftersom den har varit i bruk sedan kristendomens uppkomst.

Den gregorianska kalendern har fått sitt namn efter den romersk-katolska påven Gregorius XIII. Kalendern togs i bruk som grund för tideräkningen år 1582. Också i den kalendern är längden på ett kalenderår 365 dagar. En skottdag läggs till vart fjärde år i februari som då har 29 dagar. Denna kalender är i dag den vanligaste tideräkningen i Europa och på de övriga kontinenterna. Utom i den katolska kyrkan är den gregorianska kalendern också i bruk i de protestantiska kyrkorna.

I flera ortodoxa länder firar man de kyrkliga högtiderna endast enligt den julianska kalendern. Sådana länder är Ryssland, Ukraina, Serbien och Georgien. På samma sätt gör man också i Jerusalems patriarkat. Utöver dessa finns det ortodoxa länder och kyrkor som följer både den julianska och den gregorianska kalendern, det vill säga den korrigerade julianska kalendern (den meletianska kalendern). I praktiken betyder det att julen och andra högtider som är knutna till ett fast datum firas enligt den gregorianska kalendern. Påsken och andra högtider vars datum avgörs av tidpunkten för påsken firas enligt den julianska kalendern. Så gör man i Grekland, Cypern, Rumänien, Bulgarien och Polen samt i Alexandrias, Antiokiens och Konstantinopels patriarkat.

Innan Finland blev självständigt följde Finlands ortodoxa kyrka den julianska kalendern. Den gregorianska tideräkningen togs i bruk i Finlands ortodoxa kyrka gradvis på församlingsnivå från och med slutet av år 1917. Statsrådet stadfäste dess ibruktagande slutgiltigt år 1921. Den ekumeniska patriarken av Konstantinopel bekräftade ibruktagandet av den gregorianska kalendern i tomos-dokumentet år 1923 genom att ge tillåtelse att tills vidare följa detta tillvägagångssätt. Finlands ortodoxa kyrka är den enda som följer den gregorianska tideräkningen året runt tillsammans med den lutherska och den katolska kyrkan.

Skillnaden mellan den julianska och den gregorianska kalendern är 13 dagar. Till exempel infaller julafton den 24 december enligt den gregorianska kalendern. Enligt den julianska kalendern infaller julafton 13 dagar senare, och således är julafton i Ryssland den 6 januari. Då firar man trettondag (teofani) i Finland.

Förutom tidpunkten för julen påverkar skillnaden mellan kalendrarna också tidpunkten för påsken och de kyrkliga högtider som följer påsken, eftersom påsken är beroende av vårdagjämningen. Påsken firas på den söndag som infaller efter den första fullmånen efter vårdagjämningen. På grund av skillnaden mellan kalendrarna infaller påsken enligt den julianska kalendern upp till flera veckor senare än enligt den gregorianska kalendern. De kan också infalla samtidigt, som de gjorde till exempel år 2017. Det här påverkar också tidpunkten för Kristi himmelfärdsdag och pingsten samt längden på apostlarnas fasta i juni.

3. Den ortodoxa kyrkans läromässiga definitioner (20 p.)

Uppgiften består av fyra definitioner ur den ortodoxa kyrkans lära. I uppgifterna bedöms hur precist examinandens redogör för varje definition. Maximiantalet tecken i svaret för varje deluppgift är 400 tecken. Om den angivna längden överskrids med mer än 100 tecken sänks poängtalet med två poäng.

3.1. Definitionen ”Människan är Guds avbild och likhet” (5 p.)

I ett gott svar (3 p.) nämner examinandens två egenskaper i anknytning till avbild och likhet.

I ett berömligt svar (5 p.) granskar examinandens frågan i ett vidare perspektiv och tar upp syndafallets följder, dvs. fördunklandet av likheten och theosis.

I skapelseberättelsen i Moseboken i Gamla testamentet nämns att Gud skapade människan till sin avbild och sin likhet. Det här är den mest centrala läran eller definitionen i den ortodoxa uppfattningen om människan. Som Guds avbild har människan fri vilja, förnuftet och förmågan att ta etiska beslut genom sina val (det goda och det onda). Hon har också en begränsad förmåga att skapa som baserar sig på förnuftet och tänkandet. Människan skapades i likhet med sin Skapare. I syndafallet fördunklades den här egenskapen, och människans uppgift blev att sträva efter att återupprätta likheten. Därför är likheten ett mål och inte en grundläggande egenskap som att vara en avbild. Målet med likheten är gudomliggörelsen – theosis – genom etiska val och genom bönen.

3.2. Definitionen ”Jesus var både Gud och människa” (5 p.)

I ett gott svar (3 p.) visar examinandens att hen förstår att dessa egenskaper har att göra med Jesu två naturer som finns i en person. Examinanden nämner att det till en början under kristendomens första tider inte fanns någon gemensam uppfattning i denna fråga.

I ett berömligt svar (5 p.) redogör examinanden för den ovannämnda läromässiga frågan i ett lite vidare perspektiv och nämner irrläror och kyrkomöten där dessa förkastades.

Enligt den ortodoxa kyrkans lära finns det två naturer i Jesu person. Jesus är både människa och Gud. Under de första århundradena försökte man förklara Kristi natur, och då uppstod det irrläror som man förkastade på de ekumeniska koncilierna. Arianismen betraktade Jesus som en skapad varelse som inte kunde vara Gud. Läran förkastades år 325 e.Kr. på det Nicenska kyrkomötet. Nestorianismen betonade Jesu mänsklighet. Läran förkastades på kyrkomötet i Efesus år 431 e.Kr. Konciliet i Chalcedon (451 e.Kr.) fördömde monofysitismen. Enligt den hade Jesus endast en, gudomlig, natur. Läran om Kristi två naturer slogs slutgiltigt fast på det femte konciliet i Konstantinopel år 553 e.Kr.

3.3. Definitionen ”Den ortodoxa trons källor är Bibeln och traditionen” (5 p.)

I ett gott svar (3 p.) redogör examinanden i huvuddrag för uppkomsten av Bibelns texter och traditionen och nämner ett exempel på element som hör till traditionen.

I ett berömligt svar (5 p.) betraktar examinanden frågan i ett vidare perspektiv med hjälp av flera exempel och beaktar att traditionen är kontinuerlig och inte bara något som hör till det förflutna.

Bibeln (Gamla och Nya testamentet) är en samling av kunskap om Guds uppenbarelse och Jesus som till en början bevarades som muntlig tradition. Gamla testamentet har blivit till under flera århundraden före Kristi födelse. Hela Bibeln i sin nuvarande form har slagits fast på 300-talet e.Kr. I traditionen ingår hävdvunnen kunskap om kyrkans undervisning, lära och praktik. Också Bibeln är en del av traditionen. Traditionen innehåller ingenting sådant som skulle vara emot den kunskap som förmedlas av Bibeln. Den muntliga traditionen utgör en del av traditionen. Där betonas det kyrkliga livet under den apostoliska tiden och senare. Traditionens främsta uppgift är inte att hålla fast vid eller bevara det förflutna. Den förnyas av den Helige Andes verksamhet i kyrkan. Kyrkomötenas beslut (dogmer), kyrkofädernas skrifter och den liturgiska traditionen är en del av traditionen.

3.4. Definitionen ”Människan tillhör både den stridande och den triumferande församlingen” (5 p.)

I ett gott svar (3 p.) kan examinanden ta upp att den stridande församlingen betyder församlingen på jorden och den triumferande församlingen betyder församlingen i himmelen. Examinanden tar också upp ett exempel på vem som tillhör dessa församlingar.

I ett berömligt svar (5 p.) betraktar examinandan frågan i ett vidare perspektiv med hjälp av flera exempel och redogör för hur den tudelade strukturen syns i kyrkans liturgiska liv.

Med den stridande och den triumferande församlingen syftar man på den jordiska och den himmelska församlingen. Den jordiska, synliga, församlingens medlemmar är de levande människor som strävar efter att leva i gemenskap med Gud genom att följa kyrkans lära. Den osynliga, eller den triumferande, församlingens medlemmar är de hädangångna medlemmarna, helgonen och de kroppslösa makterna i himlen, dvs. änglarna. I den ortodoxa kyrkans liturgiska liv syns det här så att vi håller kontakt med våra avlidna anhöriga genom att minnas dem och genom att be för dem. För detta ändamål finns det i kyrkorna ett speciellt åminnelsebord där man tänder kyrkljus i samband med att man minns de avlidna.

4. Sociala medier och etik (20 p.)

I svaret bedöms hur strukturerat, mångsidigt och insiktsfullt examinandan diskuterar etiska synpunkter i anknytning till sociala medier.

I ett gott svar (10 p.) definierar examinandan begreppet etik och redogör för en biblisk princip som det ortodoxa etiska tänkandet baserar sig på. Med hjälp av textutdraget tar examinandan upp minst tre etiska frågor i anknytning till sociala medier och diskuterar dem i relation till etiska principer.

I ett berömligt svar (16 p.) redogör examinandan för etikens principer i ett vidare perspektiv. Examinanden tillämpar de etiska principerna på de sociala mediernas värld på ett mångsidigt och djupgående sätt.

Det grekiska ordet *etik* kan översättas som levnadssätt eller riktlinje för vad som är rätt eller fel. Etiken baserar sig på regler och värden. Den ortodoxa etiken baserar sig på Bibeln. Detsamma gäller alla kristna kyrkor. Den ortodoxa etiken karakteriseras av att den är mer kollektiv än vad som är vanligt i västvärlden ("kyrkan lär oss").

Etikens värdegrund finns i Bibelns tio bud, bergspredikan och hela evangeliet, där en central lära är kärleken till Gud och kärleken till sin nästa. Också Paulus synergiprincip, dvs. tanken om ett samarbete mellan Gud och människan, utgör en bas för det etiska tänkandet. Beteendet på sociala medier ställas i relation till dessa etiska principer.

5. Paulus lära (20 p.)

I ett gott svar (10 p.) visar examinanden att hen har förstått att det i Paulus lära handlar om att ha respekt för sin egen kropp. Kroppen bör inte förstöras med avsikt (alkohol, narkotika, okyskhet). Examinanden relaterar den här synpunkten till frågan om den fria viljan på något meningsfullt sätt.

I ett berömligt svar (16 p.) diskuterar examinanden Paulus uppfattning på ett djupgående sätt. Examinanden tar upp några extrema exempel på hur man kan agera på basis av den fria viljan. Paulus säger att ni inte äger er själva. Examinanden diskuterar hur den här tanken förhåller sig till uppfattningen om den fria viljan.

Enligt Paulus är människan en kroppslig och själslig varelse, och därför måste även kroppen tas om hand. Enligt Paulus ord är "allt tillåtet men allt är inte nyttigt". Med tanke på det är till exempel extrem kroppsmodifiering eller en sträng diet inte förbjudna. Men hur ska vi som kristna förhålla oss till dessa fenomen om människan är Guds avbild och likhet?

Aposteln Paulus kallar människokroppen för den Helige Andes tempel och människan för en del av Kristi kropp. Enligt Paulus text borde människans kropp förhärliga Gud. Enligt den ortodoxa kyrkans lära gav Gud människan en fri vilja. Människan kan själv bestämma om hon gör gott eller ont.

Enligt Paulus borde ingenting ha makt över människan. Många trender tar människorna till den yttersta gränsen och har makt över dem när de strävar efter att bli perfekta i fråga om kost, idrott eller skönhetsideal. Anorexi eller kroppsmodifiering kan fungera som negativa exempel.

Den strängaste attityden hade Paulus mot otukt som på modernt språk syftar på okysk verksamhet eller sådan verksamhet som bryter mot sexualmoralen. I västländerna har man avslöjat omfattande utnyttjande av barn. Människohandeln och prostitutionen i anknytning till den är också negativa fenomen.

6. Livet efter döden (20 p.)

I svaret bedöms hur mångsidigt och strukturerat examinanden jämför uppfattningar om livet efter döden i olika religioner och livsåskådningar.

I ett gott svar (10 p.) jämför examinanden uppfattningen om livet efter döden i tre religioner eller livsåskådningar ur minst två synvinklar.

I ett berömligt svar (16 p.) jämför examinanden ingående uppfattningen om livet efter döden i tre religioner eller livsåskådningar. Svaret har en jämförande struktur. Examinanden visar att hen känner till den interna

mångfalden inom olika religioner och livsåskådningar. Svaret kan också ges berömliga poäng om det jämför olika uppfattningar som förekommer inom en och samma religion, förutsatt att granskningen är exakt och ingående.

Den ortodoxa kyrkans synvinklar

De ortodoxa tror på människans kroppsliga uppståndelse (jfr Jesus som uppenbarade sig som kropp, inte som ett andeväsen). De ber för de döda eftersom man enligt kyrkans tro kan be om Guds nåd för de döda: "Den som tror på mig, skall aldrig dö." Jordfästningen förrättas så att kistan är öppen och den avlidna ligger i kistan i sina egna kläder. Förrättningen är hans sista "fest" på jorden. Man lägger en ikon i kistan och den avlidna får ett kors kring halsen. I den karelska traditionen lägger man ett mynt i kistan eller i graven så att den avlidna kan betala dödsrikets färjkarl för överfarten över floden (den folkliga traditionen och kristendomen blandas ihop).

Det förrättas panihida-gudstjänster eller dess kortare version, litani, för avlidna. Där ber man om att Gud ska förlåta de synder som den avlidna har begått. Panihidor förrättas genast när personen avlidit, tre, nio och fyrtio dagar efter döden och alltid på dödens årsdag. Döden kallas för födelse in i det eviga livet. I den karelska traditionen kan man duka fram en tallrik med mat eller en kaffekopp för den avlidna som ett tecken på att den avlidna fortfarande är en del av familjen. I många länder förrättar man panihidorna vid graven dit man tar med sig koliva, dvs. åminnelsevete (innehåller ris, nötter och honung).

Examinanden kan till exempel behandla följande synpunkter:

- människans gestalt efter döden (t.ex. kroppens uppståndelse, förfädernas andar)
- människans temporära eller slutliga mål efter döden (t.ex. mellantillstånd, skärseld, moksha, paradiset, förtappelse)
- tidsuppfattningen (lineär, cyklisk)
- övernaturliga varelsers inverkan på livet efter döden (t.ex. predestination, nåd)
- människans handlingars inverkan på livet efter döden (t.ex. handlingens väg, den åttafaldiga vägen, att underordna sig Guds vilja)
- synkretistiska uppfattningar
- ritualer och seder som syftar på livet efter detta (t.ex. att rita ett kors på kistan, att ta med sig mat och dryck till graven, att placera bruksföremål i graven).

Del II: 30-poängsuppgifter

7. Änglatro (30 p.)

Uppgiften består av två delar som bedöms separat.

7.1. (10 p.)

I svaret bedöms hur strukturerat och mångsidigt examinandens redogör för änglarnas ställning och betydelse i kristendomen.

I ett gott svar (5 p.) berättar examinandens att änglarna enligt den ortodoxa kyrkans lära anses höra till himlen. Ordet ängel (på grekiska: ἄγγελος) betyder budbärare eller sändebud och uttrycker änglarnas uppgift. Examinanden känner till begreppet skyddsängel som en enskild människas beskyddare.

Examinanden kan nämna några änglar vid namn, som Gabriel och Mikael.

I ett berömligt svar (8 p.) beskriver examinandens på ett mer djupgående sätt att änglarna ofta fungerar som förmedlare av Guds vilja och nämner bibliska exempel (Jesajas uppenbarelse, Abrahams gäster, Jungfru Marias bebådelse). Examinanden kan beskriva hur änglavärlden blev skapad först; Genesis skildrar saken på följande sätt: "Gud skapade himmel och jord." Examinanden vet att Satan är en fallen ängel i änglavärlden. Examinanden visar att hen vet att änglarna är skapade varelser och att de är personliga och odödliga. Det betraktas som en särskild merit om examinandens också beskriver och diskuterar änglahierarkin och beskriver hur änglarna skildras i ikonkonsten.

7.2. (20 p.)

I svaret bedöms hur mångsidigt och insiktsfullt examinandens utvärderar påståendet att änglaandlighet är modern folketro.

I ett gott svar (10 p.) visar examinandens att hen rätt förstår vad som menas med änglaandlighet och modern folketro. Dessutom utvärderar examinandens påståendet ur någon meningsfull synvinkel.

I ett berömligt svar (16 p.) definierar examinandens vad som menas med änglaandlighet och modern folketro, samt utvärderar påståendet ur minst två synvinklar. Det är förtjänstfullt att diskutera och problematisera begreppen änglaandlighet och modern folketro.

Begreppen i uppgiften kan öppnas upp till exempel på följande sätt:

- Med änglaandlighet syftas i textutdraget i synnerhet på änglauppfattningar som förekommer inom nyandligheten.
- Med modern folkstro syftas i textutdraget i synnerhet på sådan religiositet som inte representerar den officiella läran för någon världsreligion eller religiös institution och som till formen är relativt ny.

Änglaandlighet kan betraktas som modern folkstro till exempel på följande grunder:

- För modern folkstro är det typiskt att slå ihop inslag från olika religiösa och kulturella traditioner, och det här kommer tydligt fram också i änglaandligheten.
- Till änglaandligheten hör många särdrag som inte hör till kyrkornas officiella läror, och i den meningen kan den sägas representera folkstro.

Man kan förhålla sig kritisk till att betrakta änglaandlighet som modern folkstro av till exempel följande skäl:

- Änglaandligheten öser kraftigt ur den judisk-kristna traditionen, som baserar sig på Bibeln.
- Änglaandligheten har under olika tider tagit olika former, änglaupplevelserna är inte endast ett modernt fenomen.
- Till änglaandligheten hör kommersiella drag (till exempel olika avgiftsbelagda kurser och terapiformer), som inte nödvändigtvis passar ihop med den traditionella uppfattningen om vad folkstro är (jämför emellertid med exempelvis de gåvor som förr gavs till utövare av folkmedicin och till schamaner eller spåmän).

8. Finländarnas uppfattningar om helighet (30 p.)

Uppgiften består av två delar som bedöms separat.

8.1. (10 p.)

I svaret bedöms hur insiktsfullt och djuplodande examinandens i ljuset av materialet och sin tidigare kunskap diskuterar den bild undersökningen ger av heligheten.

I ett gott svar (5 p.) tolkar examinandens statistiken korrekt och lyfter fram minst en synpunkt på den bild av heligheten undersökningen ger.

I ett berömligt svar (8 p.) tolkar examinandens statistiken exakt och diskuterar den bild av heligheten som undersökningen ger i relation till begreppet helighet och/eller olika religioners uppfattningar om helighet.

Svaret kan exempelvis ta upp följande synpunkter:

- Enligt undersökningen finns det inte en enskild sak som nästan alla finländare skulle hålla för helig. Mest understöd (över 50 %) får kärlek, närstående människor, fred, hemmet, vila, trygghet och människovärde.
- Många saker som traditionellt hör till kristendomens/religionens sfär anses heliga av bara 15–16 % av de svarande. Sådana saker är traditioner och ritualer, andlighet och religion som personlig upplevelse samt kyrkan, religionen och det religiösa samfundet. 22 % av de svarande anser att saker förknippade med döden är heliga, 44 % anser att naturen är helig.
  - Heligheten som begrepp har traditionellt förknippats med religionerna. Helighet kan exempelvis definieras som motsatsen till det profana eller vardagliga. Enligt undersökningen anser finländarna att många saker som vanligen uppfattas som vardagliga är heliga.
  - Inom religionerna förknippas helighet ofta med saker och varelser i världen bortom denna. Utifrån undersökningen kan man sluta sig till att finländarna helighåller många saker som inom religionerna traditionellt inte har setts som heliga.
  - I svaret kan man diskutera om de som besvarat enkäten över huvud taget förknippar begreppet helighet med religion i ett sekulariserat samhälle.
  - I svaret kan man granska materialet kritiskt, till exempel genom att fästa uppmärksamhet vid följande: det framgår inte av materialet hur många människor som har deltagit i enkäten, begreppet helighet har operationaliserats, validiteten hos en strukturerad enkät kan ifrågasättas.
  - Särskilt meriterande är om examinandan diskuterar helighet ur den ortodoxa kyrkans perspektiv och i granskningen lyfter fram begrepp och exempel förknippade med dess helighet.

8.2. (20 p.)

I svaret bedöms hur mångsidigt och strukturerat examinandan analyserar hur finländarnas värderingar och religiösa attityder inverkar på vad de håller för heligt. Dessutom bedöms i svaret hur träffande examinandan tolkar statistiken.

I ett gott svar (10 p.) analyserar examinandan statistiken och utifrån den beskriver de största skillnaderna mellan de religiösa och icke-religiösa och mellan de värdeliberala och värdekonserverna. Examinanden har förstått begreppen värdeliberal och värdekonserverna rätt.

I ett berömligt svar (16 p.) analyserar examinandan mångsidigt och strukturerat hur finländarnas värderingar och religiösa attityder inverkar på vad de håller för heligt. Examinanden får också fram information genom att jämföra de statistiska materialen med varandra. Det är förtjänstfullt om examinandan ställer informationen i statistiken i relation till vad hen vet om samhället och religiositeten i

Finland. Dessutom är det förtjänstfullt om examinandena för fram att skillnader i värderingar och religiositet inte inverkar på i vilken grad exempelvis hem och familj betraktas som heliga.

I svaret kan exempelvis ingå följande:

- Den mest betydande skillnaden i hur religiösa personer och personer som inte alls är religiösa upplever helighet har att göra med kyrka och religion samt religiositet som en personlig erfarenhet: av religiösa personer håller omkring två tredjedelar det här för heligt. Av personer som inte alls är religiösa tänker endast 1–2 % så här. En liknande skillnad i betoningen kan också ses i de svarandes tankar om döden och sådant som anknyter till den.
- Religiösa personer håller oftare än icke-religiösa följande för heligt: hemlandet, nytt liv och barn samt hjälpande och sammanhållning.
- Icke-religiösa personer håller oftare än religiösa följande för heligt: vetenskap och nytt vetande samt individens frihet.
- Dimensionen värdeliberalt–värdekonserverativ delar de svarande på ett annat sätt än religiositeten.
- Mest skiljer sig de värdeliberalas och de värdekonserverativas inställning till hemlandets helighet. Av de mycket värdeliberala håller endast 20 % hemlandet för heligt, av de mycket värdekonserverativa 70 %. De värdekonserverativa betonar mer än de värdeliberala också traditioner och ritualer, kyrkan samt andlighet och religiositet.
- Majoriteten av de värdeliberala enas i att betona människovärdes helighet. En tredjedel av de mycket värdeliberala håller också individens frihet för helig. Människovärdet och individens frihet är heliga också för många värdekonserverativa, men ändå mer sällan än i medeltal. De värdeliberala håller dessutom vetenskap och konst för heliga oftare än man gör i medeltal, även om majoriteten inte håller vetenskap för helig. De mycket värdeliberala skiljer sig från andra medborgare i att de mer sällan än i medeltal håller säkerhet eller nytt liv och barn för heliga.
- Då man jämför svaren från värdeliberala och värdekonserverativa kan man också se skillnader som gäller heligheten hos människovärde, konst och säkerhet.
- Till alla delar ger värderingar och religiösa attityder inte en förklaring till vad människor håller för heligt. I den statistik som presenterats i materialet har man utelämnat vissa kategorier, eftersom de inte visar skillnader mellan de svarande. I statistiken 8. B saknas kategorierna fred, hem och vila; säkerhet; människovärde; naturen; konst, musik och kultur samt jag och min åsikt. I statistiken 8. C saknas kategorierna kärlek och närstående människor; hjälpande; naturen samt jag och min åsikt.

9. Inflytelserika personer i det kyrkliga livet (30 p.)

9.1. (10 p.)

I ett gott svar (5 p.) tar examinanden upp två saker som personerna i ikonerna har gemensamt.

I ett berömligt (8 p.) svar tar examinanden upp flera saker som personerna i ikonerna har gemensamt och redogör för dem på ett strukturerat sätt.

Ikonerna föreställer tre kyrkofäder. De kallas för kyrkans lärare. Alla tre har varit biskopar och levt i huvudsak på 300-talet. De bär på sig biskopliga kläder. Deras minnesdag är den 30 januari. De härstammade från Kappadokien och bidrog till att arianismen som betraktas som irrlära blev ogiltigförklarad.

9.2. (20 p.)

I ett gott svar (10 p.) diskuterar examinanden två kyrkofäder. Examinanden anger när dessa personer har varit verksamma och redogör för deras betydelse för kyrkans andliga liv ur minst två synvinklar.

I ett berömligt svar (16 p.) diskuterar examinanden inverkan av två utvalda personer på kyrkans andliga liv på ett mångsidigt och strukturerat sätt. Det räknas inte som en extra merit om man tar upp tre personer.

Basileios den Store levde ca 330–379. Han studerade i Aten och var biskop i Caesarea. Han levde som asket i öknen och författade senare klosterreglerna för cenobitiska kloster, dvs. kloster där man lever tillsammans i ett munksamfund, med utgångspunkt i det munksamfund som formades omkring honom. Basileios den Store motsatte sig den arianiska irrläran. Han utvecklade kyrkans sociala arbete genom att grunda sjukhus och vårdinrättningar samt genom att hjälpa hungrande. Det här betraktade han som en av kyrkans viktigaste uppgifter. Basileios den Store skrev också regler för bl.a. ungdomar. Han författade texten för den liturgigudstjänst som i dag kallas Basileios-liturgin. Den förrättas tio gånger per år, bl.a. under julen och teofanin samt under stora fastan. Jämfört med Chrysostomos-liturgin är den något längre och innehåller fler bönetexter.

Gregorios Teologen är känd också som Gregorios av Nazianzos. Han var född år 329 och var alltså verksam på 300-talet. Han studerade i Alexandria och Aten. Kyrkomötet valde honom till ärkebiskop av Konstantinopel år 381. Helige Gregorios försvarade treenighetsläran mot arianismen. Han dog år 390 och fick tillnamnet Teologen eftersom han försvarade treenighetsläran.

Johannes Chrysostomos levde under åren 347–407. Han har fått tillnamnet Chrysostomos på grund av sin goda talförmåga. I sina tal klandrade han de rika för deras beteende och tolkade Bibeln. Hans mest berömda

verk är "Homilier", dvs. predikningar. Johannes Chrysostomos betonade i sina tal att man ska ta hand om dem som behöver hjälp, och han var således i likhet med Basileios den Store en föregångare i kyrkans sociala arbete. Han förenhetligade kyrkans liturgiska liv genom att författa en text för liturgigudstjänsten. Den vanligaste texten för den ortodoxa kyrkans liturgigudstjänst kallas Johannes Chrysostomos liturgi. Där finns färre bönetexter än i den text som författades av Basileios den Store. Under påsken läser man en påskpredikan som han skrev. I likhet med de två övriga kappadokiska fäderna kallas Johannes Chrysostomos "hela världens lärare".